

महाराष्ट्र शासन,
पाणी पुरवठा व स्वच्छता विभाग,
शासन परिपत्रक क्र.ग्रापाधो-११०८/प्र.क्र.३२/पापु.०७
मंत्रालय, मुंबई ४०० ०३२, दिनांक १८ मार्च, २००८

शासन परिपत्रक :-

भारत निर्माण कार्यक्रम सन २००५ मध्ये सुरु करण्यात आला असून या कार्यक्रमाचा कालावधी एप्रिल २००५ ते मार्च २००९ पर्यंत आहे. या कार्यक्रमांमध्ये ग्रामीण पाणी पुरवठा हा एक महत्वाचा विषय असून, या अंतर्गत सन २००८-०९ च्या अखेरपर्यंत CAP 99 अंतर्गत सर्व न हाताळलेली, अंशतः हाताळलेली, Slipped Back व गुणवत्ता बाधित गावांचा प्रश्न पूर्णपणे सोडविणेचा उद्देश ठरविण्यात आलेला आहे. हा कार्यक्रम केंद्र शासनाचा Flagship कार्यक्रम म्हणून समजला जात असून त्याचे संनियंत्रण अत्यंत वरिष्ठ पातळीवर होत आहे. या योजनेंतर्गत दिनांक १ एप्रिल २००५ रोजी वरील वर्गवारीतील गावांची संख्या शासनास कळविण्यात आली होती व त्याप्रमाणे चार वर्षांमध्ये ही गावे हाताळणे क्रमप्राप्त आहे. सन २००५-०६ व २००६-०७ मध्ये अनुक्रमे २८०६ गावे व ६१५२ वस्त्या हाताळल्या गेल्या असून दिनांक १.४.२००७ रोजी वरील वर्गवारीत ४५,५८९ गावे/वस्त्या हाताळणे शिल्लक होते. हे काम पूर्ण करण्याकरिता केंद्र शासनाने २००७-०८ करिता सुरुवातीला २२,००० गावांचे लक्ष्य महाराष्ट्र राज्याला दिले होते. मात्र, राज्यातील सर्व जिल्ह्यांचे मुख्य कार्यकारी अधिकाऱ्यांशी दिनांक २०-२१ ऑक्टोबर, २००७ रोजी यशदा, पुणे येथे चर्चा करून जो कार्य आराखडा तयार करण्यात आला होता, त्याप्रमाणे १४९७५ गावे/वस्त्यांचा प्रश्न सोडविता येत होता. म्हणून केंद्र शासनाला विनंती करून या वर्षीचे उद्दिष्ट २२,००० वरून कमी करून १४,९७५ एवढे करून घेण्यात आले व त्याप्रमाणे सर्व जिल्ह्यांचे CAP 99 व Slipped Back अंतर्गत हाताळलेली व अंशतः हाताळलेल्या गावांचे उद्दिष्ट तसेच गुणवत्ता बाधित गावांचे उद्दिष्ट देण्यात आले आहे.

२. यावर्षी या कार्यक्रमास गती देण्याकरिता जून-जुलै २००७ पासूनच राज्य, विभागीय पातळीवर तसेच जिल्हा पातळीवर अनेक बैठका होऊन उद्दिष्ट पूर्ण करण्याकरिता आढावा बैठका झाल्या व ज्या काही अडचणी क्षेत्रीय अधिकाऱ्यांनी विभागाच्या निदर्शनास आणल्या त्याप्रमाणे आवश्यक ते आदेश व परिपत्रके काढण्यात आली. असे असूनही फेब्रुवारी अखेरपर्यंत झालेल्या

कामाच्या आढाव्यावरून आतापर्यंत फक्त उद्दिष्टाच्या ३१% काम झाल्याचे दिसत असून, मार्च महिन्यापर्यंत उद्दिष्ट १००% होईल याची शक्यता अत्यंत कमी आहे. एकीकडे दिलेले उद्दिष्ट पूर्ण करण्याची जबाबदारी जिल्हा परिषदेची तसेच महाराष्ट्र जीवन प्राधिकरण व इतर खात्यातील अधिकाऱ्यांची असून त्या सर्व संबंधितांनी प्रयत्नांची पराकाष्ठा करून दिलेले उद्दिष्ट पूर्ण करावे. त्याचबरोबर यात काही अनुशेष राहिला तर तो दूर करण्याकरिता तसेच पुढच्या वर्षात उर्वरित गावांमध्ये पिण्याच्या पाण्याची व्यवस्था करण्याकरिता सविस्तर नियोजन करणे आवश्यक आहे.

३. दिनांक १० जानेवारी, २००८ रोजी मा.मंत्री (पा.पु.व स्व.) यांच्याकडील बैठकीत त्यांनी दिलेल्या सूचनेप्रमाणे यावर्षीचे काम करीत असतानाच पुढच्या वर्षी घ्यावयाच्या योजनेला प्रशासकीय मंजूरी देऊन निविदा प्रक्रिया आताच सुरु करून पावसाळ्यापूर्वी त्यातील अधिकाधिक काम पूर्ण करणे आवश्यक आहे. असे न झाल्यास भारत निर्माण अंतर्गत दिलेले उद्दिष्ट पूर्ण करणे व केंद्र शासनाच्या अनुदानाचा उपयोग पुढच्या वर्षाकरिता करता येणार नाही. केंद्र शासनाच्या स्तरावर घेण्यात येणाऱ्या आढावा बैठकीत आपले राज्य इतर राज्याच्या तुलनेत बरेच मागे आहे असे चित्र दिसून येते. ही परिस्थिती महाराष्ट्रासारख्या राज्याला भूषणावह नाही व याबाबत सर्वांनी प्रयत्न करून उद्दिष्ट पूर्ण करण्याची कार्यवाही करणे आवश्यक आहे.

४. ग्रामीण पाणी पुरवठा क्षेत्रामध्ये राज्याने २०००-०१ पासून अंमलबजावणीत धोरणात्मक बदल केला आहे व पुरवठा आधारित धोरण रद्द करून मागणी आधारित धोरण सुरु करून पाणी पुरवठा योजनेचे नियोजन व अंमलबजावणीमध्ये ग्रामीण जनतेचा पूर्णपणे सहभाग व्हावा व योजनेमध्ये स्वामित्वाची भावना निर्माण व्हावी यासाठी यासंबंधीचे अधिकार ग्रामपंचायत अधिनियमाखाली, ग्राम पाणी पुरवठा व स्वच्छता समितीकडे दिलेले आहेत. या समितीने नळ योजनेचे नियोजन तांत्रिक सेवा पुरवठादार (Technology Solution Provider) किंवा जिल्हा परिषदेच्या मदतीने करणे व त्यांच्या पातळीवर कंत्राटदारांची नियुक्ती पारदर्शक पद्धतीने करून नळ योजना राबवावयाची आहे. मागणी आधारित धोरणांतर्गत जरी अधिकार ग्राम समितीला देण्यात आले असले तरी ग्रामीण पाणी पुरवठा करण्याविषयी शासनाची किंवा जिल्हा परिषदेची भूमिका संपलेली आहे असे समजणे चुकीचे आहे. केंद्र व राज्य शासनाच्या धोरणानुसार न हाताळलेली, अंशतः हाताळलेली व गुणवत्ता बाधित गावांची निवड ही अजूनही जिल्हा परिषदेने करावयाची असून त्या आधारे योजनांची आखणी व अंमलबजावणीकरिता ग्राम समितीला सूचना द्यावयाची आहे. अशा सर्व योजनांना तांत्रिक मान्यता

देण्याचे अधिकार हे जिल्हा परिषदेकडेच आहेत. तसेच ग्राम पातळीवर काम होत असताना त्यावर तांत्रिक देखरेखही करणे ही संबंधित कनिष्ठ अभियंता/उप अभियंता/कार्यकारी अभियंता यांची जबाबदारी आहे. केंद्र व राज्य शासनाने ठरविलेल्या आदेशाप्रमाणे उद्दिष्टपूर्तीची जबाबदारी मुख्य कार्यकारी अधिकारी, जिल्हा परिषद यांची असून त्यांनी याकरिता कार्यकारी अभियंता, ग्रामीण पाणी पुरवठा व त्यांचे इतर तांत्रिक अधिकारी तसेच गट विकास अधिकारी व ग्रामसेवक इत्यादी यांना एकत्रित घेऊन कोणत्या गावांमध्ये कोणत्या प्रकारची योजना राबवावयाची याचा निर्णय घ्यावयाचा आहे व त्याप्रमाणे ग्राम समितीला सविस्तर नियोजन करण्याबद्दल तांत्रिक मार्गदर्शन व आवश्यक ती सहायता प्रदान करावयाची आहे. अलिकडे घेण्यात आलेल्या आढाव्यामध्ये अनेक जिल्हा परिषदेतील अधिकारी ही भूमिका योग्य रितीने पार पाडत नाहीत व मागणी आधारित धोरणांतर्गत जिल्हा परिषदेतील तांत्रिक व प्रशासनिक अधिकारी यांची भूमिका संपलेली आहे असा गैरसमज झाल्याचे दिसून येते.

५. वरील पार्श्वभूमीवर या वर्षातील (२००७-०८) उर्वरित गावे व पुढच्या वर्षाच्या (२००८-०९) उद्दिष्टातील गावे व वस्त्यांमध्ये पाणी पुरवठा योजना पूर्ण करण्यासाठी सविस्तर नियोजन करणे व त्याबद्दल क्रियान्वयन धोरण (Implementation Strategy) तयार करण्याची गरज आहे. त्याचबरोबर सर्व संबंधित संस्था व अधिकाऱ्यांना वर्ष संपण्याची वाट न पाहता आतापासूनच गतीशील करण्याची आवश्यकता आहे.

६. महाराष्ट्र राज्यामध्ये आतापर्यंत झालेल्या कामाचा आढावा घेता असे दिसून येते की, राज्यातील एकंदरीत २७,८७३ ग्रामपंचायतींतर्गत ४१,००० गावे व सुमारे ४५,७०० वाड्या/वस्त्या आहेत. आजतागायत राज्यामध्ये २,२०,००० हातपंप्स/ विद्युतपंप्स, ३२,६१२ प्रादेशिक/स्वतंत्र पाणी पुरवठा योजना राबविण्यात आल्या आहेत. म्हणून नियोजन आराखडा तयार करीत असताना यापूर्वी अस्तित्वात असलेल्या योजनेचा आढावा घेऊन व त्याचा पुरेपूर उपयोग करून पुरवणी योजना करणे आवश्यक आहे. योजना आखताना त्याच्या देखभाल दुरुस्तीचा (O & M) खर्च पाणीपट्टीच्या वसूलीतून निघेल, याची खात्री करणे जरूरीचे आहे. केंद्र व राज्य शासनाच्या धोरणानुसार कुठल्याही वाडी/वस्तीमध्ये जेथे ५० पेक्षा जास्त लोकसंख्या असेल तेथे शासनामार्फत पाणी पुरवठा व्यवस्था करणे आवश्यक आहे. हे करीत असताना कमीत कमी खर्चाची योजना (Least Cost Solution) आवश्यक असून त्या अनुषंगाने जेथे केवळ विंधण विहिरी घेऊन पिण्याच्या पाण्याचा प्रश्न सुटत असेल

तेथे विंधण विहिरी घेणे, जेथे उच्च क्षमतेच्या विंधण विहिरी असतील तेथे स्थानिक गरजेप्रमाणे त्यावर विद्युतपंप बसवून लघु पाणी पुरवठा योजना करणे, जेथे एखाद्या प्रादेशिक योजनेशी जोडून गावाचा प्रश्न सुटत असेल तर तशा प्रकारची योजना घेणे आवश्यक आहे.

७. यासंदर्भात संचालक, भूजल सर्वेक्षण व विकास यंत्रणा यांचेशी चर्चा करण्यात आली असून प्रत्येक जिल्ह्यामध्ये जेथे अशा विंधण विहिरी घेणे शक्य असेल तेथे जिल्ह्यातील वरिष्ठ भूवैज्ञानिक व जिल्हा परिषदेतील सहायक भूवैज्ञानिक व इतर भूवैज्ञानिकांनी मिळून कार्य आराखडा तात्काळ तयार करून विंधण विहिरीचा धडक कार्यक्रम आखून पुढच्या तीन महिन्यांमध्ये राबवावयाचा आहे. याकरिता जिल्हा नियोजन मंडळ (DPC) अंतर्गत झालेल्या तरतुदीचा उपयोग करता येईल व आवश्यक असल्यास राज्य स्तरावरून अधिक निधी उपलब्ध करण्यात येईल. ज्या ठिकाणी भूजलाची पातळी वर असेल व जेथे उच्च क्षमतेच्या विंधण विहिरी घेता येतील अशा ठिकाणी धोरणाचा भाग म्हणून अशा विंधण विहिरींमध्ये विद्युतपंप किंवा दुहेरी पंपिंग व्यवस्था बसवावी व त्यावरच वितरण व्यवस्था विकसित करावी. या तीनही प्रकारच्या योजना निश्चित केलेल्या गावांत (Targeted Habitations) पुढच्या तीन महिन्यांमध्ये पूर्ण कराव्यात.

८. राज्यामध्ये सुमारे ४००० नळ योजना दुरुस्तीअभावी, स्रोतातील पाणी कमी झाल्यामुळे किंवा विद्युत पुरवठा खंडीत झाल्यामुळे किंवा पाणीपट्टी न भरल्यामुळे बंद आहेत. अशा अनेक योजना सुरु करून, अंशतः हाताळलेली, न हाताळलेली व गुणवत्ता बाधित गावांचा प्रश्न सोडविता येईल. याकरिता शिवकालीन पाणी साठवण योजनेतील उपाययोजना करून, वीज मंडळ, जिल्हा परिषद व महाराष्ट्र जीवन प्राधिकरणाची थकबाकी भरून योजना पुनर्जिवित कराव्यात.

९. राज्यामध्ये Sectoral Reforms, स्वजलधारा, जलस्वराज्य, आपले पाणी, वर्धित वेग व महाजल अशा अनेक योजना अर्धवट आहेत. कोणत्याही परिस्थितीत अशा सर्व योजना २००८-०९ मध्ये पूर्ण कराव्यात.

१०. वरील उपाययोजनांशिवाय अनेक गावांचा प्रश्न हाताळण्याकरिता नवीन नळ योजना हाती घ्याव्या लागतील. अशा योजना हाती घेण्यापूर्वी त्या त्या गावामध्ये असलेल्या सर्व पायाभूत सुविधा (Infrastructure) चा आढावा घेण्याची आवश्यकता आहे. अनेक गावांमध्ये पूर्वी तयार करण्यात आलेल्या टाक्या व वितरण व्यवस्था अस्तित्वात असून कदाचित वाढत्या लोकसंख्येमुळे ती

अपुरी पडत असेल. सद्यस्थितीचा सविस्तर आढावा घेऊन पुरवणी/वाढीव स्वरूपाची योजना करण्यासाठी नियोजन करणे व त्याची अंमलबजावणी करण्याकरिता पुढीलप्रमाणे कार्यवाही करावी.

११. ज्या ठिकाणी नवीन योजना घेणे क्रमप्राप्त असेल तेथे अशा योजना तीन टप्प्यांमध्ये कार्यान्वित कराव्यात. पहिल्या टप्प्यामध्ये स्रोत विहिरीचे काम जून-जुलै अखेरपर्यंत (पावसाळा सुरु होण्यापूर्वी) करावे. दुसऱ्या टप्प्यामध्ये उर्ध्व नलिका किंवा गुरुत्व नलिका व पंपिंग मशिनरीचे काम पूर्ण करून गावात पाणी आणावे व तिसऱ्या टप्प्यात गावातील साठवण व वितरण व्यवस्था पूर्ण करावी. याप्रमाणे सर्व संबंधित ग्रामपंचायत व ग्राम पाणी पुरवठा व स्वच्छता समितींना अशा योजनेच्या अंमलबजावणीकरिता निविदा काढण्यासाठीचे आदेश द्यावेत. पहिल्या टप्प्याची कामे जून-जुलै २००८ पर्यंत पूर्ण झाल्यावरच टप्पा-२ व ती पूर्ण झाल्या नंतरच टप्पा-३ ची कामे हाती घेण्यात येतील ही अट निविदेत समाविष्ट करावी. टप्पा-१ चे काम जून-जुलैपर्यंत पूर्ण न झाल्यास दंडात्मक कार्यवाही केली जाईल व कंत्राट रद्द करता येऊ शकेल अशी अट समाविष्ट करावी.

१२. स्रोत विहीत करीत असताना सर्वात आधी भूजल सर्वेक्षण व विकास यंत्रणेकडून विहिरींची जागा निश्चित करणे आवश्यक ठरेल. अशा ठिकाणी वरिष्ठ भूवैज्ञानिक, सहायक भूवैज्ञानिक यांनी स्रोत निश्चिती १५ ते ३० एप्रिलपर्यंत करावी. ज्या भागात पावसाळ्याची सुरुवात लवकर होते तेथे स्रोत निश्चिती प्राधान्य देऊन करावी.

१३. एप्रिल ते जून-जुलैपर्यंत विहीर खोदकाम व बांधकाम जरी महत्वाकांक्षी वाटत असले तरी याकरिता जर आवश्यक यंत्रसामुग्री उपलब्ध असलेल्या सक्षम कंत्राटदाराची निवड झाली तर हे काम मागील अनुभव लक्षात घेता ६० ते ७० दिवसांमध्ये पूर्ण करणे शक्य आहे. याकरिता असे सुचविण्यात येत आहे की, ज्या संस्थेला हे काम दिले जाईल त्यांनी अटी व शर्तीद्वारे यांत्रिकी पध्दत वापरून Test Bore घेऊन व blasting चा उपयोग करून विहिरीचे खोदकाम करावे. या मोहिमेंतर्गत Test Bore घेणे अनिवार्य राहिल. Test Bore घेण्याचा फायदा म्हणजे भूजल सर्वेक्षण व विकास यंत्रणेने निश्चित केलेल्या जागी पाण्याची उपलब्धता, खोली व माती/खडकाचे प्रकार हयाबाबत निश्चित माहिती मिळण्यास मदत होईल. काही जिल्ह्यांमध्ये विहिरीचे खोदकाम करताना तेथे आधी बोअर्स घेतल्या जातात व त्या बोअरमध्ये blasting करून मग पोकलेन, जेसीबी किंवा क्रेनच्या मदतीने

दगडमाती बाहेर काढली जाते. अशा यांत्रिकी माध्यमांचा उपयोग केल्यास विहिरींचे खोदकाम व बांधकाम पावसाळयापूर्वी विहित वेळेत होऊन कामे पूर्ण करणे शक्य होईल.

१४. वरीलप्रमाणे टप्पा-१ चे काम करण्याकरिता जिल्हा परिषदेच्या पातळीवर जाहीरात काढून दिनांक ३० मार्च, २००८ पर्यंत ज्या संस्थांकडे मशिनरी उपलब्ध आहेत अशांची यादी तालुकानिहाय तयार करण्यात यावी व ग्राम पाणी पुरवठा व स्वच्छता समित्यांना उपलब्ध करण्यात यावी. अनेक ठिकाणी ग्राम पाणी पुरवठा व स्वच्छता समिती स्वतःहून अशी कामे करीत असतात. अशा परिस्थितीत या संस्थांकडून विहिरींचे खोदकाम व बांधकाम जॉब बेसिसवर करून घ्यायला हरकत नाही. इतरत्र पूर्ण योजनेच्या निविदा काढून कंत्राट निश्चित करावीत व आधी नमूद केल्याप्रमाणे टप्पा-१, २ व ३ ह्या क्रमाने काम करून घेण्यात यावे. टप्पा-१ चे काम वेळेत पूर्ण करण्याकरिता संबंधित कंत्राटदार वर नमूद केलेल्या संस्थेकडून यंत्रसामुग्री उपलब्ध करून घेऊ शकेल. तसेच, Test Bore व Blasting करण्याकरिता आवश्यक साधनसामुग्री उपलब्ध करण्याची जबाबदारी त्यांची राहिल. भूजल सर्वेक्षण व विकास यंत्रणा (GSDA) यांनी त्यांना Test Bores, Blasting इत्यादी कामात मदत करायची आहे.

१५. वरीलप्रमाणे कार्यवाही करण्याकरिता मार्चमध्येच सविस्तर सूक्ष्म नियोजन (Micro Planning) करून कार्यवाही सुरु करणे आवश्यक आहे. यासाठी सर्वप्रथम सर्व मुख्य कार्यकारी अधिकारी, जिल्हा परिषद व त्यांचे कार्यकारी अभियंता यांनी उप व कनिष्ठ अभियंता तसेच भूवैज्ञानिक, गट विकास अधिकारी इत्यादींना एकत्र बसवून यावर्षी अपूर्ण राहिलेली गावे/वाडया व पुढच्या वर्षी हाताळावयाची गावे/वाडयांचा सविस्तर आढावा दिनांक १९ मार्च, २००८ च्या आत घ्यावा. वरीलप्रमाणे मुख्य कार्यकारी अधिकारी, जिल्हा परिषद यांनी त्यांच्या जिल्हयामधील सर्व संबंधित गावांचा सूक्ष्म आढावा घेऊन त्या ठिकाणी करावयाच्या योजनांविषयी दिनांक २४ मार्चपर्यंत आराखडा तयार करावा. हे करीत असताना जिल्हा स्तरावर वरिष्ठ भूवैज्ञानिक, महाराष्ट्र जीवन प्राधिकरणाचे कार्यकारी अभियंता, जलस्वराज्य, आपले पाणी येथील अधिकारी यांना नियोजनामध्ये सहभागी करून घ्यावे. आराखडा तयार करतांना जोडलेल्या सहपत्राप्रमाणे माहिती संकलित करून, विभागीय स्तरावरील अधीक्षक अभियंता, भारत निर्माण कक्ष यांच्याकडे दिनांक २४ मार्च, २००८ रोजीच पाठवावी. अधीक्षक अभियंता, भारत निर्माण यांनी ही माहिती जिल्हानिहाय संकलित करून विभागीय

उपसंचालक, भूजल सर्वेक्षण व विकास यंत्रणा यांच्याशी चर्चा करून दिनांक २६ मार्च, २००८ रोजी मंत्रालय येथे ह्या आराखड्याचे सादरीकरण करावे.

१६. मुख्य कार्यकारी अधिकारी, जिल्हा परिषद यांनी जिल्ह्याच्या आराखड्याबाबत दिनांक ४ एप्रिल २००८ च्या आत पंचायत समिती स्तरावर बैठका आयोजित करून गट विकास अधिकारी व उप अभियंत्यांचे मार्गदर्शनाखाली संबंधित गावाचे सरपंच, ग्रामसेवक व अध्यक्ष, ग्राम पाणी पुरवठा व स्वच्छता समिती यांना या धोरणाच्या कार्यवाहीबद्दल सविस्तर मार्गदर्शन करावे. या बैठकीत तालुक्यातील तांत्रिक सेवा पुरवठादार, पाणी पुरवठा क्षेत्रातील काम करणाऱ्या कंत्राटदार संस्था व विहिर खोदकाम व बांधकाम करण्याकरिता ब्लास्टिंग व खोदकाम यंत्रसामुग्री उपलब्ध असलेल्या संस्थांना देखील आमंत्रित करण्यात यावे. या बैठकीस भूजल सर्वेक्षण व विकास यंत्रणेचे भूवैज्ञानिक देखील हजर राहतील.

१७. यानंतर सर्व संबंधित गावाच्या पाणी पुरवठा व स्वच्छता समितीने नळ योजनेचे अंदाजपत्रक तयार करणे, प्रशासकीय मान्यता देणे व निविदेद्वारे कंत्राटदार निश्चित करणे ही सर्व कामे १५ ते ३० एप्रिल २००८ अखेर पूर्ण करावीत व १ मेच्या आत प्रत्यक्ष कामास सुरुवात करावी. १५ जूनपर्यंत विहिरीचे खोदकाम बांधकामासह पूर्ण करावे. एप्रिल अखेरपर्यंत जिल्हा परिषदेमार्फत टप्पा-१ चे काम पूर्ण करण्याकरिता आवश्यक असलेली रक्कम ग्राम पाणी पुरवठा व स्वच्छता समितीला बँक ड्राफ्टच्या माध्यमातून देण्यात यावी. (विहिरीचे काम संपूर्ण योजनेच्या सुमारे ३०% असेल असे गृहीत धरून तेवढ्या कामाकरिता एक रकमी अनुदान देण्यास हरकत नाही)

१८. टप्पा-१ अंतर्गत पावसाळ्यापूर्वी विहिरीचे काम पूर्ण झाल्यानंतर टप्पा-२ अंतर्गत जेथे शक्य असेल तेथे पावसाळ्यामध्ये उर्ध्व नलिकांचे काम हाती घेण्यात यावे व ते काम सप्टेंबर-ऑक्टोबर अखेरपर्यंत पूर्ण करावे जेणेकरून नवीन स्रोतातील पाणी गावात उपलब्ध करून देता येईल. यानंतरच टप्पा-३ ची कामे हाती घेऊन कोणत्याही परिस्थितीत जून २००९ पर्यंत अशा योजनांची सर्व उपांगे पूर्ण करावी.

१९. वर नमूद केलेली प्रक्रिया भारत निर्माण, व्यतिरिक्त जलस्वराज्य, आपले पाणी व इतर अपूर्ण योजनांमधील विहिरींचे काम हाती घ्यावयाचे असेल तर त्याकरिता देखील लागू राहिल.

२०. अनेक जिल्हा परिषदांशी चर्चा करीत असताना महाराष्ट्र जीवन प्राधिकरणाने निश्चित केलेल्या जिल्हा दरसूचीपेक्षाही लोखंडी पाईप्स व सिमेंटचे दर वाढल्यामुळे व पर्यायाने दरडोई खर्चामध्ये

वाढ होत असल्यामुळे नळ योजना राबवण्यास अडचणी येत आहेत. अशा सर्व प्रकरणी स्वतंत्र आदेश लवकरच काढण्यात येत आहेत.

२१. वरील कामाचे समन्वय व संनियंत्रण मुख्य कार्यकारी अधिकारी व जिल्हा स्तरावरील भारत निर्माण कक्ष करेल. जिल्हा स्तरीय कक्ष याविषयी प्रत्येक महिन्याला विभागस्तरीय भारत निर्माण कक्षाकडे गावनिहाय प्रगती अहवाल सादर करतील. अधिक्षक अभियंता, भारत निर्माण कक्ष हे प्रत्येक महिन्याच्या ४ तारखेला राज्यस्तरीय बैठकीत उपस्थित राहून याविषयी प्रगती अहवाल सादर करतील. वरील कार्यवाही ही कालबद्ध स्वरूपाची असून या कालावधीमध्ये कोणत्याही संबंधित अधिकारी/कर्मचारी यांना अत्यावश्यक कारणे वगळून रजा मंजूर करण्यात येऊ नये.

२२. टप्पा-१ म्हणजेच स्रोताचे काम पूर्ण करण्यासाठी अपेक्षित असणारा लोक वर्गणीचा निधी ठराविक कालावधीत जमा न झाल्यास हा निधी पुढील टप्पा सुरु करण्याआधी जमा करण्याची लेखी हमी संबंधित ग्रामपंचायत देईल. तसेच हागणदारी मुक्त करण्याच्या ग्रामपंचायतीच्या लेखी हमीच्या आधारे योजनेची अंमलबजावणी सुरु करावी.

सदर शासन परिपत्रक महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या वेबसाईटवर उपलब्ध करण्यात आला असून त्याचा संगणक संकेतांक २००८०३१८१२३९३९००१ असा आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नांवाने,

(डॉ.राजन खोब्रागडे)
शासनाचे सह सचिव

प्रति,
मा.राज्यपाल, यांचे स्वीय सहायक
मा.मुख्यमंत्री, यांचे स्वीय सहायक
मा.उप मुख्यमंत्री, यांचे स्वीय सहायक
मा.मंत्री (पाणी पुरवठा व स्वच्छता) यांचे खाजगी सचिव,
मा.राज्यमंत्री (पाणी पुरवठा व स्वच्छता) यांचे खाजगी सचिव
विभागीय आयुक्त (सर्व)
सदस्य सचिव, महाराष्ट्र जीवन प्राधिकरण, मुंबई
संचालक, भूजल सर्वेक्षण व विकास यंत्रणा, पुणे
सर्व मुख्य कार्यकारी अधिकारी, जिल्हा परिषद
सर्व जिल्हा परिषदांचे मुख्य लेखा व वित्त अधिकारी,
सर्व अधिक्षक अभियंता, महाराष्ट्र जीवन प्राधिकरण

सर्व कार्यकारी अभियंता, ग्रामीण पाणी पुरवठा विभाग, जिल्हा परिषद
महालेखापाल, महाराष्ट्र -१ मुंबई (लेखा परीक्षा/लेखा व अनुज्ञेयता)
महालेखापाल, महाराष्ट्र -२ नागपूर (लेखा परीक्षा/लेखा व अनुज्ञेयता)
मुख्य लेखा परीक्षक, स्थानिक निधी लेखा, नवी मुंबई
उप मुख्य लेखा परीक्षक, स्थानिक निधी लेखा, नाशिक, पुणे, औरंगाबाद, अमरावती व नागपूर
सर्व प्रादेशिक उपसंचालक, भूजल सर्वेक्षण व विकास यंत्रणा
सर्व प्रादेशिक मुख्य अभियंता, महाराष्ट्र जीवन प्राधिकरण
सर्व जिल्हा वरिष्ठ भूवैज्ञानिक, भूजल सर्वेक्षण व विकास यंत्रणा
सर्व कार्यकारी अभियंता, महाराष्ट्र जीवन प्राधिकरण
सर्व गट विकास अधिकारी, पंचायत समिती
नियोजन विभाग, मंत्रालय, मुंबई
वित्त विभाग, मंत्रालय, मुंबई,
ग्राम विकास व जलसंधारण विभाग, मंत्रालय, मुंबई
मंत्रालयातील इतर सर्व विभाग,
पाणी पुरवठा व स्वच्छता विभागातील सर्व पर्यवेक्षीय अधिकारी व कार्यासने
निवडनस्ती, कार्यासन क्रमांक पापु-०७

Bharat Nirman : Village wise, Taluka wise details regarding proposed measures for piped WSS

Sr. No	Name of Village	Talukas	Category			Population	Existing infrastructure	Proposed measures				Proposed new Piped WSS	Remarks
			CAP-99	SB	Quality affected villages			Ongoing schemes to be completed	Repair or revival of existing scheme or bore wells	New Bore wells with HP/PP	Connecting villages to existing regional PWSS		
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14

उद्दीष्ट हाताळणीचे वेळापत्रक

अ.क्र.	दिनांक	करावयाची कार्यवाही
१	१९ मार्च, २००८	मुख्य कार्यकारी अधिकारी यांनी कार्यकारी अभियंता, उप कनिष्ठ अभियंता, भूवैज्ञानिक यांची बैठक आयोजित करण यावर्षी अपूर्ण राहिलेली गावे/वाडया व पुढच्या वर्षी हाताळावयाच्या गावे/वाडयांचा सविस्तर आढावा घ्यावा.
२	२४ मार्च, २००८	वरीलप्रमाणे घेतलेल्या आढाव्याच्या अनुषंगाने त्या त्या जिल्हयातील सर्व संबंधित गावांमध्ये घ्यावयाच्या योजनांविषयीचा आराखडा तयार करावा, यासाठी म.जी.प्रा. चे कार्यकारी अभियंता, जलस्वराज्य, आपले पाणी येथील अधिकारी यांना नियोजनामध्ये सहभागी करून घ्यावे. या शासन परिपत्रकासोबत जोडलेल्या सहपत्रानुसार माहिती संकलित करून ती विभागीय स्तरावरील अधिक्षक अभियंता, भारत निर्माण कक्ष यांचेकडे सादर करावा.
३	२६ मार्च, २००८	अधिक्षक अभियंता, भारत निर्माण कक्ष यांनी उपरोक्त जिल्हानिहाय माहिती संकलित करून विभागीय उपसंचालक, भूजल सर्वेक्षण व विकास यंत्रणा यांच्याशी चर्चा करून मंत्रालय येथे या आराखड्याचे सादरीकरण करावे.
४	४ एप्रिल, २००८	या तारखेपूर्वी मुख्य कार्यकारी अधिकारी यांनी जिल्हा आराखडयाबाबत पंचायत समिती स्तरावर बैठका आयोजित करून गटविकास अधिकारी व उप अभियंता यांच्या मार्गदर्शनाखाली संबंधित गावांचे सरपंच, ग्रामसेवक व अध्यक्ष, ग्रा.पा.पु व स्व.समिती यांना या धोरणाच्या कार्यवाहीबद्दल सविस्तर मार्गदर्शन करावे.
५	१५ ते ३० एप्रिल, २००८	सर्व संबंधित गावांच्या ग्राम पाणी पुरवठ व स्वच्छता समितीने नळ योजनेचे अदाजपत्रक तयार करणे प्रशासकीय मान्यता देणे व निविदेद्वारे कंत्राटदार निश्चित करणे ही सर्व कामे या कालावधीत पूर्ण करावीत.
६	१ मे, २००८	योजनेच्या कामांना प्रत्यक्ष सुरुवात करावी.
७	१५ जून, २००८	टप्पा-१ यापूर्वी विहीरीचे खोदकाम बांधकामसह पूर्ण करावे.
८	सप्टेंबर- ऑक्टो.२००८	टप्पा-२ शक्य असेल तेथे पावसाळयामध्ये उर्ध्व/गुरुत्व नलिकांचे काम पूर्ण करण्यात यावे.
९	जून, २००९	टप्पा-३ साठवण व वितरण व्यवस्थेची कामे पूर्ण करावीत.